

Projekt Hedehøg 2011

DOF's arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg

Lars Maltha Rasmussen & Michael Clausen

Anker Juhl, hedehøgeværter ved Ottersbøl nær Skærbæk, hjælper til ved ringmærkning af ungerne i den indhegnede rede.
Foto. Lars Maltha Rasmussen.

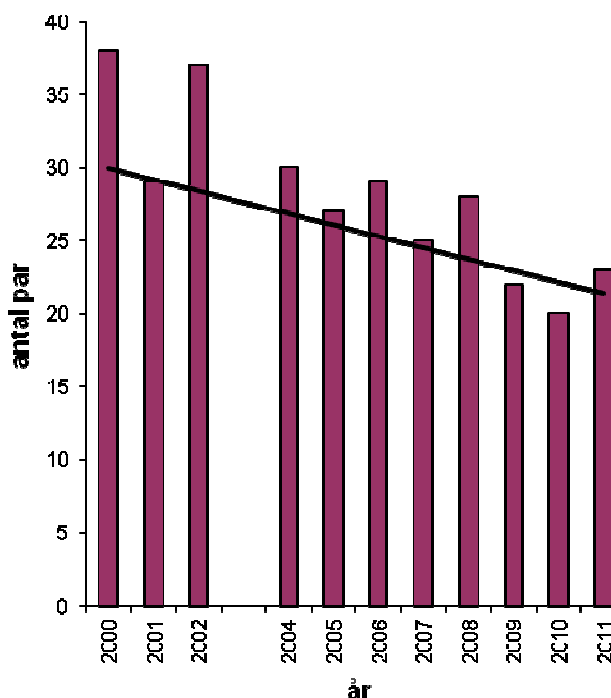
Projekt Hedehøgs hjemmeside: www.dof.dk/projekthedeoeg

Datablad

- Titel:** Hedehøg i Sydvestjylland ynglesæsonen 2011
– arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg
- Forfatter:** Lars Maltha Rasmussen & Michael Bødker Clausen
- Udgiver:** Dansk Ornitologisk Forening
- Projektansvarlig:** Henning Heldbjerg
- Foto:** Alle fotos i denne rapport: Kan benyttes efter aftale med
fotograferne.
- Bedes citeret:** Rasmussen, L.M. & Clausen. M.B. 2011:
Hedehøg i Danmark ynglesæsonen 2011 – arbejdsrapport fra
Projekt Hedehøg. Dansk Ornitologisk Forening.
- Kan rekvireres hos:** Web page:
[www.dof.dk/sider/images/stories/proj/hedehoeg/dokumenter/
hedehoeg2011rap.pdf](http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/hedehoeg/dokumenter/hedehoeg2011rap.pdf)
- Dansk Ornitologisk Forening
Vesterbrogade 138–140
1620 København V
Tlf. 33 28 38 00
mail: dof@dof.dk
- Naturstyrelsen, Ribe
Skovridervej 3
6510 Gram
Tlf. 72 54 30 00
mail: raf@nst.dk

Ynglebestanden i 2011

I Sydvestjylland ynglede der i 2011 op til 24 par hedehøge, heraf 21 sandsynlige og sikre par (Tabel 1). Her medregnes et ynglepar ved Gamst Engso nær Vejen, som dog ikke havde succes (se kortet Figur 7). Der var i lighed med i 2010 en koordineret indsats for at lokalisere ynglende hedehøge i det østlige Sønderjylland. Trods indsatsen, blev der ikke med sikkerhed konstateret ynglepar øst for Hostrup ved Tønder og mod øst til omkring motorvejen. Men der var dog gentagne observationer af flere fouragerende fugle i Frøslev Mose, hvor et par muligvis har ynglet. Sammenlagt var der lidt flere ynglepar i 2011 end de to foregående år (Figur 1). Uden for Sydvestjylland blev der registreret et ynglepar ved Vest Stadil Fjord. Den samlede bestand i Danmark udgjorde således 22-25 par.

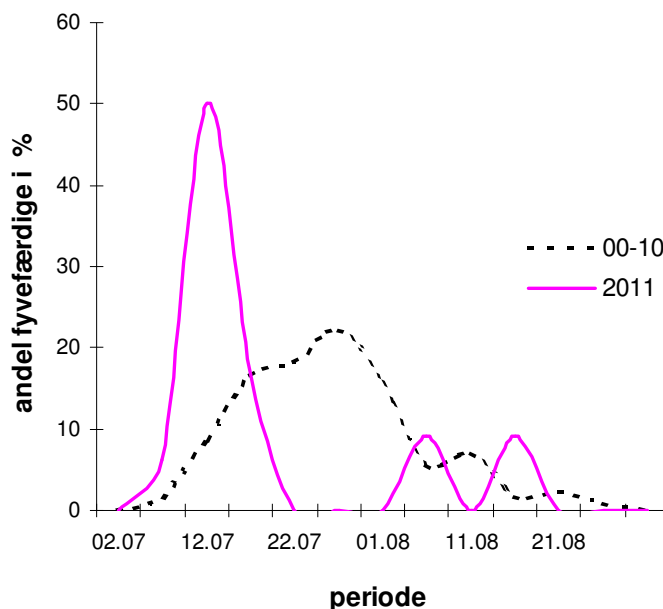
Figur 1: Antallet af sikre, sandsynlige og mulige hedehøge i Sydvestjylland i perioden 2000-2011. Ingen data fra 2003.

Figur 2. En netop udklækket unge er lokaliseret i en høstmoden mark. Foto: Asger Maltha Rasmussen.

Tidlig start på ynglesæsonen

Starten på ynglesæsonen 2011 var præget af et usædvanligt varmt og tørt forår i april og begyndelsen af maj. Det betød, at flere par hede høge påbegyndte æglægning meget tidligt. Hovedparten af ungerne fra de succesfulde reder kom også usædvanligt tidligt på vingerne, sammenlignet med alle årene siden 2000 (Figur 3).

Figur 3. Udflyvningstidspunktet for sidste flyvefærdige unge for syv kuld i 2011, og 127 kuld i årene 2000-2010.

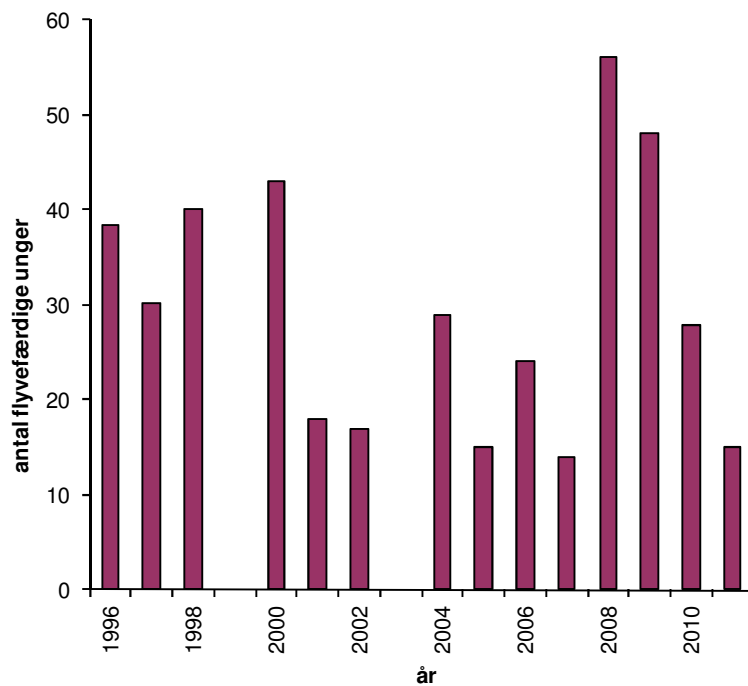
Redebeskyttelse og ynglesucces

Efter det varme, solrige og tørre forår i april og maj, fortsatte juni med overskud af varme, sol og nedbør, medens juli og august blev våde med overskud af varme og underskud af sol. Især juli var usædvanligt regnfuld med flere skybrud. Høsten af vinterbyg påbegyndtes sidst i juli, men trak ud i flere uger. Høsten af vinterhvede påbegyndtes ret sent i august, efter at alle unger i hegnede reder var blevet flyvefærdige. I alt blev seks reder hegnede (Figur 9) og der fløj 10 unger fra disse reder (Tabel 1). I to kuld fra hegnede reder kom der ingen unger på vingerne, og i et kuld på fire unger kom der kun én unge på vingerne; her åd den ældste unge sine mindre søskende, muligvis pga. fødemangel (Figur 5).

Der fløj yderligere fem unger fra to reder, der ikke blev hegnede. I alt kom der 15 unger på vingerne i 2011 (Figur 4). Dette er noget under gennemsnittet siden 2000, og væsentligt færre end de tre forgående år.

Kuld størrelsen for de par der havde ynglesucces var 2,5 unger/rede. Det var under gennemsnittet for de foregående tre år, men stadig over gennemsnittet for perioden 1996-2007, hvor rederne først blev hegnede efter afgrøden var høstet. Det viser, at en effektiv beskyttelse af rederne er med til at sikre, at der kommer flere unger på vingerne. Der var dog ingen af de sene kuld der var succesfulde. Dette er ret usædvanligt, men det antages at det skyldes en kombination af svigtende føde og dårligt vejr.

Figur 4. Antallet af samtlige udflyjende unger i Sydvestjylland siden 1996. Der mangler data fra 1999 og 2003.

De fleste hedehegeværter var meget positivt indstillede til beskyttelsen af hedehegene, men desværre var der enkelte der ikke ønskede at deltage i projektet, hvorfor der mangler data fra enkelte reder.

Figur 5. Unge af hedeheg har ædt en af sine mindre søskende, hvilket var et tegn på at der opstod fødemangel i løbet af sæsonen. Det er et sjældent fænomen blandt danske hedehege. Foto: Michael B. Clausen.

Tabel 1: Oversigt over registreringerne af hedehøg i Sydvestjylland i 2011 med angivelse af status for rede og ynglesucces m.v. Oplysning om opgivet yngleforsøg er givet for par, hvor dette er observeret direkte eller hvor dette sandsynliggøres af, at fuglene ikke længere blev observeret på lokaliteten. Oplysninger om prædation er kun givet, hvor dette er konstateret med sikkerhed.

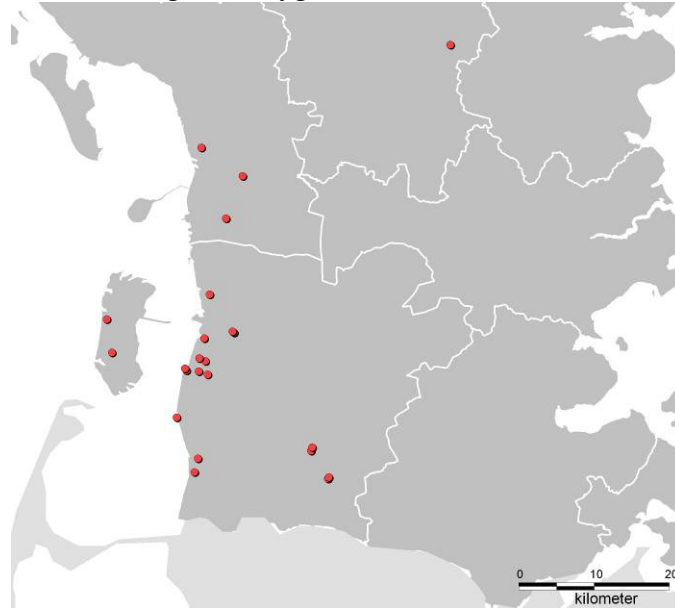
Stednavn	Afgrøde	Ynglesucces					Mulig	Sandsynlig	Sikker	Antal par	Opgivet	Præderet	
		Etablering	Rugefase	Ungefase	Kuldstør.	Flyv unger							Flyv unger bag hegn
Frøslev Mose	ukendt		1			0							
Skrup B	brak	1	1					1	1	1			
Skrup A	brak	1	1					1	1	1			
Magrethe Kog	ukendt	1					1						
Emmerlev	vårbyg	1	1	1	3	0			1	1			
Høgslundvej Syd	raps	1							1	1	1		
Høgslundvej Nord	byg	1							1	1	1		
Koldby	raps	1						1		1	1		
Harknag	raps	1							1	1	1		
Østerende Ballum	hvede	1	1		4	2	2		1	1			
Vesterende Ballum	hvede	1	1	1		2			1	1			
Vesterende Ballum	brak	1	1	1					1	1	1		
Ballum Midt	græs	1	1		4	1	1		1	1			
Ballum Hørmøls	vårbyg	1	1	1	3	0			1	1	1		
Rømø Syd	ukendt	1	1	1				1					
Ballum Nord	græs	1							1	1	1		
Ottersbøl Øst	hvede	1	1	1	3	3	3		1	1			
Ottersbøl Vest	hvede	1	1	1	4	4	4		1	1			
Rømø Lakolk	brak	1							1	1	1		
Søndernæs	raps	1							1	1	1		
Bjørnkær Mose	byg	1						1		1	1		
Ribe Reservat	tagrør	1	1	1		3			1	1			
Nr. Farup Enge	hvede	1							1	1	1		
Gamst	tagrør			1					1	1	1		
I alt		22	12	9	21	15	10	2	2	19	21	14	0

Figur 6: Hedehøg han på vej til reden med føde til ungerne. I dette tilfælde en markmus.
Foto: Lars Maltha Rasmussen.

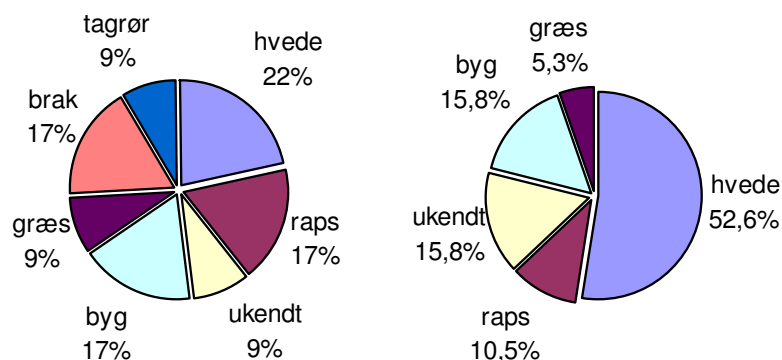
Valg af redebiotop

Ynglesæsonen startede tidligt i 2011 og kun ca. hver femte af parrene rugede i vinterhvede. Der var i 2011 fire par, der anlagde reder på braklagte marker, hvilket er særligt bemærkelsesværdigt set i lyset af, at brakarealet er reduceret betydeligt siden 2007 (Figur 8). I forhold til 2009 og 2010 var yngleparrene fordelt på mange forskellige habitattyper. Det afgørende for valg af redehabitat synes udelukkende at være vegetationshøjden i midten af maj. Normalt når vårbyg ikke en tilstrækkelig højde til at være en attraktiv habitat for hedehegene, og i Holland er der for eksempel ingen aktuelle eksempler på ynglende hedehege i vårbyg.

Figur 7. Fordeling af sandsynlige og sikre ynglepar af Hedeheg i 2011 i undersøgelsesområdet i Sydvestjylland. Foruden parret i Gamst Søenge nær Vejen (længst mod nordøst på kortet), var der også et par ved Vest Stadil Fjord uden for kortet.

Redeplacering i 2011 (n=23)   Redeplacering i 2010 (n=19)

Figur 8. Procentvis fordeling af redehabitat for 23 par i 2011 til venstre og 19 par i 2010 til højre. I forhold til 2010 ynglende der væsentligt færre par i hvede, medens flere par ynglende i hhv. brak, lucerne og græs.

Feltarbejde

Feltarbejdet blev udført af Michael Bødker Clausen med bistand fra Henning Heldbjerg, Mathilde Lerche Jørgensen og Lars Maltha Rasmussen.

En arbejdsgruppe eftersøgte hedehøge i det østlige Sønderjylland: Knud Fredsøe, Jesper Leegaard, Poul Erik Junk, Peter Kjer Hansen, Egon Iversen og Jesper Tofft. Desuden bidrog Flemming Ahlmann, Jens Ballegaard, Thorkild Brandt, Jens Hjerrild Hansen, Lars Kristensen, Viggo Kristensen og Bent Stougaard med vigtige oplysninger om hedehøge.

Endvidere anvendtes supplerende data fra DOFbasen og alle der har indtastet oplysninger om hedehøge i DOFbasen takkes hermed.

Samarbejdspartnere

Følgende hedehøgeværter takkes for hjælp og samarbejde omkring redebeskyttelse: Helge Andersen, Jørn Andersen, Carl Olav Ehmsen, Bo og Karen Jessen, Anker Juhl, Helge Kallestrup, Jens Lund, Tonny Lønne, Peter Mattesen, Henrik Refslund, Orla Simonsen og Theodor Vodder.

Følgende er kontaktpersoner for Projekt Hedehøg: Jens Hjerrild Hansen, Naturstyrelsen, Gunner Jespersen, Sydjysk Landboforening, Mette Due Kirkebjerg, Esbjerg Kommune, Aksel Voigt, Tønder Kommune og Hans Harald Hansen, Aabenraa Kommune.

Figur 9. DOF's feltmedarbejder Michael Clausen i gang med opsætning af hegn ved rede i vinterbyg. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Mærkning af hedehøge

I starten af juli blev to voksne hanner forsynet med GPS-sendere og farveringe. Dertil blev i alt 12 unger mærket med farveringe med individuelle koder. Mærkningen sker i samarbejde mellem DOF, Zoologisk Museum, København og hollandske forskere. Som et resultat af tidligere års mærkning, har vi i løbet af 2011 fået flere aflæsninger af hedehøge fra yngleområderne. En meget spændende aflæsning var fra af en hedehøg han, der yngede i sommeren 2011 ved Saint-Médard-d'Aunis det sydvestlige Frankrig. Den var vingemærket som unge i Ballum Enge d. 19. juli 2008 og slog sig altså ned som ynglefugl 1.205 km fra mærkningsstedet. En anden hedehøg mærket samme dag nær Høgslund ved Abild, er blevet aflæst i overvintringsområdet i Kaffrine Senegal 4.965 km fra mærkningsstedet.

Satellitsendere og GPS-sendere

I 2009 blev hedehøgene Mathilde, Michael og Iben forsynet med satellitsendere og af disse er det nu kun Mathilde, der kan følges. Iben blev fundet død i Marokko under forårstrækket i 2011 og Michael døde under efterårstrækket 2011, ligeledes i Marokko. I 2010 blev yderligere tre hedehøge udstyret med satellitsendere: To voksne hanner Lars og Jørn, samt Ditte, en ung hun. Ungfuglen Ditte kunne ikke følges på trækket og antages at være død inden. Lars trak til Afrika, men formodes at være omkommet i overvintringsområdet i februar 2011. Jørn, der i 2011 konstateredes ynglende lige syd for grænsen, kan stadig følges. Således er der nu to hedehøge med sendere.

I 2011 er der mærket to voksne hanner, Jeppe og Bo med GPS-sendere (Figur 10). Jeppe var i forvejen mærket i 2008 som en 18 dage gammel han mærket på rede den 9. juli 2008 i Vesterende Ballum med en blå benring med koden JS. GPS-senderne er forskellige fra de satellitsendere, der hidtidigt er anvendt, og de kan give meget præcise data om fuglens færden og adfærd i yngleperioden. Det forudsætter dog, at fuglene kommer i nærheden af nogle lokalt opstillede modtageantennener i Ballummarsken, der på kort afstand kan opfange signalerne fra fuglene. Begge fugle blev mærket nær Ballum den 8. juli 2011.

Figur 10. Hedehøgehanen ”Jeppe”, der er udstyret med GPS-sender slippes fri af Jeppe Clausen, Almut Schlaich og Ben Koks. Foto: Michael B. Clausen.

Litteratur

Clausen, M.B. & Rasmussen, L.M. 2010: Hedehøg i Danmark ynglesæsonen 2010 – arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg. Dansk Ornitologisk Forening.
<http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/hedehoeg/dokumenter/hedehoeg2010rap.pdf>

Den benyttede metodik er i overensstemmelse med en monitoringsvejledning for Hedehøg, der er udarbejdet som et led i DOF's "Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle"
http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/Monitoringsplan_hedehoeg.doc

Rasmussen, L.M., Hoffmann A. & Nyegaard T. 2005: Monitoringsplan for Hedehøg *Circus pygargus*. DOF's Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY).

Find flere oplysninger om hedehøg på DOF's hjemmeside:
www.dof.dk/projekthedehoeg

Læs om det hollandske projekt på: www.werkgroepgrauwekiekendief.nl

Følg de trækkende hedehøge på DOF's web her:
http://www.dof.dk/sider/index.php?option=com_content&task=view&id=572&Itemid=637

Figur 11. En hedehøg han fouragerer lavt over en græsmark, den foretrukne fødesøgningshabitat. Foto: Lars Maltha Rasmussen.